

J. V. Snellmanin jalanjäljillä Kuopiossa

TAIMO IISALO ON TEOKSESSAAN *Kouluopetuksen vaiheita* ker-
tonut suomalaisen kansanopetuksen laajentamisyri-
tyksistä näin: "1700-luvun jälkimmäisellä puoliskolla
ja 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä tehtiin
Suomessa useita yrityksiä kansanopetuksen opetus-
ohjelman laajentamiseksi. Perinnäisen kirkollisen opetuksen si-
sältö, siis lukutaito ja katekismus, nähtiin liian suppeaksi. Hyö-
tyä korostavan ajattelun edustajat halusivat liittää ohjelmaan kir-
joitus- ja laskutaidon sekä maantiedon ja historian alkeita. Kun
reaaliluokka (oppikoulun uusi muoto) suuntasi toimintansa kau-
punkiporvariston jälkeläisiin, kansanopetuksen kohderyhmäksi
hahmottui maaseudun väestö lähes kokonaisuudessaan, mutta
erityisesti tuolloisten valtiopäiväsäätyjen ulkopuolelle jäänyt väes-
tönosa, siis maaseudun tilaton väestö ja alustalaiset sekä kau-
punkien palvelusväki ynnä erilaisten manufaktuurien ja muiden
vastaavien teollisten yritysten palveluksessa elantonsa hankki-
vat. Kansanopetus alkoi saada sääty-yhteiskunnan kaavoihin so-
pivan roolin.

Kansanopetuksen monipuolistamispyrkimysten taustalla oli
useita osin jopa erisuuntaisia ajatuskulkuja. Yhtenä niistä oli hyö-
dyn aikakauden ihmisten halu tehostaa taloudellista ja tuotan-
nollista toimintaa. Erityisesti maa- ja metsätalouden kehittämi-
nen edellytti maalaisväestön tietomäärän lisäämistä ja siis kan-
sanopetuksen tehostamista. Osaksi pyrkimysten taustalla oli laa-
jempikin ajatus. 1700-luvulla voimistuneen käsityksen mukaan
kaikilla yhteiskunnan jäsenillä oli oikeus saada osansa taloudel-
lisen kasvun mukanaan tuomasta hyvinvoinnista. Kurjuuden ja
köyhyyden perimmäiseksi syyksi nähtiin ihmisten tietämättö-

myys. Sitä vastaan oli taisteltava ja pyrittävä ihmisten 'valistamiseen'. Tämän ajatuksen juuret olivat keskieurooppalaisessa valistusfilosofiassa, pohjimmiltaan englantilaisen John Locken katsumuksissa. Ruotsissa ja Suomessa tämä ajatus johti moniin pyyteettömiin kansanvalistuspuuhiin. Niinpä Ruotsissa toimineen Pro fide et christianismo -seuran vuonna 1798 julkaiseman ehdotuksen mukaan kansanopetuskouluissa tuli sisällyttää ja katekismuksen lisäksi antaa opetusta kirjoituksessa, laskennossa, kirjanpidossa, historiassa, maantiedossa ja kirkkolaulussa.

Vaikka 1800-luvun alkupuolen uusien kansanopetuskoulujen taso jäi vaatimattomaksi, pyrkimyksellä kansanopetuksen monipuolistamiseen oli melkoinen periaatteellinen merkitys. Ensinnäkin nyt oli Suomeen istutettu ajatus kirjoitus- ja laskutaidon kuulumisesta kaikkien ihmisten taitovarastoon. Vaikka lukutaito oli riittänyt kirkolliselle opetukselle, se ei enää riittänyt muutuneissa oloissa. Erityisesti kirjoitustaidon opettamista pidettiin lähes kaikissa yhteiskuntapiireissä tarpeellisena. Kirjoitustaito näet tarjosi jokaiselle ihmiselle mahdollisuuden kääntyä kirjelliseen viranomaisten puoleen. Tavallisen suomalaisen kansanhimisen kohoaminen yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi oli näin pantu alulle. Kansanvalistusajattelu oli myös juurruttanut yhteiskunnan johtaviin piireihin ajatuksen, että kansanopetus parantaisi rahvaan elinolosuhteita. Tästä vakaumuksesta kohosivat sitten 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla tuloksiin johdaneet kansanopetuksen uudistukset." (Iisalo 1988, 77–78)

Tällaiset ajatuksia oli myös J. V. Snellmanilla, kun hän Kuopiossa ollessaan vv. 1843–49 selvitteli kansanopetuksen tarpeellisuutta ja laajuutta toimittamissaan lehdissä ja perustaessaan yhdessä kuopiolaisen naisryhmän kanssa ns. Köyhien tyttöjen koulun.

Kansanopetusaate vahvistuu Suomessa

Jo edellä on todettu, että valistuksen ajoista alkaen myös Suomessa alkoi itää ajatus kansanopetuksen kehittämistä kirkon an-

tamaa opetusta ja kasvatusta laajempaan. Toisaalta maassamme oli myös suppean kasvatuksen puoltajia, mikä aiheutti näiden kahden valtaryhmän henkistä taistelua ja sävytti maamme koulutuspoliittista keskustelua.

Laajemman kansanopetuksen suuntausta vahvistivat Ranskan vallankumousta seuranneet filosofis-pedagogiset keskustelut ja opetuskokeilut. Varsinkin Comeniuksen, Pestalozzin ja berliiniläisen opettajaseminaarin johtajan Adolf Diesterwegin ajatukset saivat kannatusta Suomessa. Itsenäisesti ajattelevien ihmisten kasvattaminen oli viimeksi mainitun mielestä kansakoulun päätehtävä. Tämä tehtävä oli suoritettavissa vain henkisesti ja opillisesti korkeatasoisen opettajiston avulla. Opettajien tuli siis olla tietorikkaita, avarakatseisia ja yhteiskunnallisen vastuunsa tuntevia persoonia. (Iisalo 1988, 112–113)

Diesterwegin kotivaltion Preussin viranomaiset vastustivat hänen valistushenkisiä oppejaan. Useissa maissa tapahtunut vallankumouksellinen liikehdintä oli saanut heidät kuten Suomenkin useat virkamiehet varovaisiksi kansansivistyksen kohottamista kohtaan. Preussin seminaarit joutuivat poistamaan monia Diesterwegin tavoittelemia oppiaineita koulustaan. Tämä taantumukselliseksi katsottava ajatustapa sai kannatusta myös Suomessa. Tsaari Nikolai I pelkäsi vallankumousta ja asennoitui sen mukaisesti. Suomelle annettiin hänen aikanaan sensuuriasetus, joka salli suomeksi julkaistavan ainoastaan uskonnollista ja talouselämää hyödyttävää kirjallisuutta. Tämä ajattelutapa johti koulualalla siihen, että 1851 Suomea varten asetettiin kansanvalistuskomitea, joka sai taantumukselliset eväät työtään varten. (Id, 113–114.)

Mutta vanhoillista tsaari Nikolai I:tä seurasi Aleksanteri II, joka oli varsinkin hallitus kautensa alkupuolella hyvin vapaamielinen. Käydessään Suomen senaatin vieraana 1856 hän saneli sen pöytäkirjaan laajan uudistusohjelman. Yhtenä kohtana oli esitys, miten voitaisiin helpottaa kansansivistystä tarjoavien koulujen syntyä maalaiskunnissa. Kaupungeissahan oli - tosin vain osalle työläislapsia - erilaisia kouluja tarjolla. Senaatti ryhtyi työhön ja v. 1858 annettiin keisari-suuriruhtinaan nimissä julistus, jossa

J. V. Snellman.

määrättiin "perusteista kansanopetuksen järjestämistä varten Suomen suuriruhtinaan maassa."

Jo Nikolai I:n aikoihin oli Suomen sanomalehdistössä runsaasti kirjoituksia kansanopetuksen tarpeellisuudesta ja sen laajuudesta, oppiaineista, tavoitteista ym. asiaan liittyvistä toimista, kuten opettajain valmistamisesta, rahoituksen järjestämisestä. Kirjoituksia tästä asiasta oli mm. paitsi Snellmanin Saimassa myös helsinkiläisessä Morgonbladetissa, Vasa Tidningissä sekä v. 1847 perustetussa Suomettaressa. Kaikissa niissä osoitettiin silloisen kansanopetuksen riittämättömyyttä ja vajanaisuutta. (Raitio 1916, 39.)

Snellmanin toiminta kansanopetuksen hyväksi Kuopiossa Tultuaan opintomatkaltaan Saksasta J. V. Snellman toivoi saavansa filosofian tai kasvatustieteen professuurin, mutta hänen aikaisemmat kriittiset kannanottonsa valtakunnan oloihin olivat ai-

heuttaneet niin paljon närää vallanpitäjissä, että hänelle ei professuuria suotu. Kun samaan aikaan Rantasalmen triviaalikoulu siirrettiin Kuopioon ja muutettiin modernimmaksi yläalkeiskouluksi, haki Snellman koulun rehtorin virkaa ja saikin sen v. 1843. Vuotta myöhemmin Kuopioon perustettiin myös lukio, mutta sen rehtoriksi tuli toinen henkilö. (Tuunanen 1972, 21.) "Ensimmäisen pettymyksen hän oli kokenut Kuopiossa joutuessaan syrjäytetyksi Kuopion lukion rehtorin virkaa täytettäessä. Viran sai Fabian Collan, jonka kanssa Snellmanilla saattoi olla erimielisyyksiä lähinnä didaktisissa kysymyksissä, mutta muuten he kyllä olivat ystävyksiä." (Lappalainen 1982, 41.)

Asuessaan Kuopiossa syksystä 1843 vuoteen 1849 Snellman oli siis päätoimeltaan Kuopion yläalkeiskoulun rehtori, mutta hänen merkittävimmiksi aikaansaannoksikseen tänä aikana on katsottava kolmen sanomalehden toimittaminen. Nämä lehdet olivat suomenkielinen *Maamiehen ystävä* ja ruotsinkielinen *Saima*, jonka jälkimmäisen avulla Snellman otti puheeksi monta maamme kehitykselle tärkeää aihetta. Kun *Saima* lakkautettiin vuoden 1847 alusta, Snellman sai tilaisuuden toimittaa Lönnrotin perustamaa *Litteraturbladet för allmän medborgerlig bildning* -nimistä lehteä. Näissä kaikissa julkaisuissa Snellman kirjoitti suomalaiskansallisessa hengessä mm. kansanopetuksen laajentamisen puolesta.

Kuopio oli tuona aikana henkisesti maamme virkeimpiä kaupunkeja, mutta sijaitsi kaukana pääkaupungista. Vaikka tässä artikkelissa ei käsitellä Snellmanin rehtorin tehtäviä kuin ohimennen, on paikallaan todeta Kuopion yläalkeiskoulun, joka nykyisin vastaisi lähinnä peruskoulun yläastetta, sijainneen hyvin keskeisellä paikalla. Yläalkeiskoulu sijaitsi lähellä satamaa, kaupungin tärkeimmän kauppapaikan eli nykyisen kirkkopuiston vieressä.

Julkisuudessa esittämiensä ajatusten mukaisesti Snellman yhdessä varakkaiden säätyläisnaisten kanssa perusti Köyhien tyttöjen kouluksi myöhemmin nimetyn oppilaitoksen ja hankki myös varat kahden luokkahuoneen suuruiseen koulurakennukseen, joka on vieläkin koulukäytössä. Koulu aloitettiin vuokrahuoneis-

tossa jo Snellmanin ollessa Kuopiossa. Miten paljon tätä kansakoulun edeltäjää on arvostettu Kuopiossa, siitä antaa hyvän kuvan seuraava artikkeli.

Kuopion koulutoimen täyttäessä sata vuotta silloinen kaupungin kansakouluntarkastaja Väinö Kotkanen kirjoitti *Savon Sanomiin* juhla-artikkelin, jossa hän mm. sanoi näin:

"Kun tänään vietetään Kuopion kansakoulutyön 100-vuotismuistoa, joudumme luonnollisesti 1840-luvulle. Se on todella merkillinen vuosikymmen Kuopion ja varsinkin sen kouluhistoriassa. Silloin näet perustettiin Kuopioon kokonaista 7 koulua. Tuo vuosikymmenhän on myöskin J. V. Snellmanin Kuopiossa oloaika, tosin ei kokonaan, mutta kuitenkin 7 vuotena ja hänkin kuuluu Kuopion tuon ajan kouluhistoriaan aivan oleellisesti. Niinpä kun alamme tutustua Kuopion ja samalla koko Suomen suomenkielisen kansakoulutyön 100-vuotisajan alkutaipaleeseen, tapaamme hänet tärkeänä tekijänä silläkin alalla. Kansansivistyshän oli lähellä hänen sydäntään, joten ei ole ihme, että hän oli innoittamassa kansan lapsille kouluja järjestettäessä, vieläpä erään sellaisen ja juuri tuon 100 tai oikeastaan nyt jo 101-vuotisen koulun syntysanojen lausujana, kuten kohta saamme nähdä.

Ensimmäiset jo kansakoulun nimen ansaitsevat oppilaitokset olivat Kuopioon 1846 perustettu Köyhien tyttöjen koulu ja 1848 toimintansa aloittanut Köyhien poikien koulu. Kummankin syntyn on Snellman vaikuttanut, jopa edelliseen aivan ratkaisevasti. Nämä olivat ensimmäiset suomenkieliset kansakoulut koko maassamme. Oli kyllä aikaisemmin Tampereen ympäristöpitäjissä toimivat ns. Ahlmanin koulut, mutta ne olivat opetusohjelmaltaan niin alkeellisia, ettei niitä voi verrata näihin, nyt kyseessä oleviin." (Savon Sanomat 19.11.1947.)

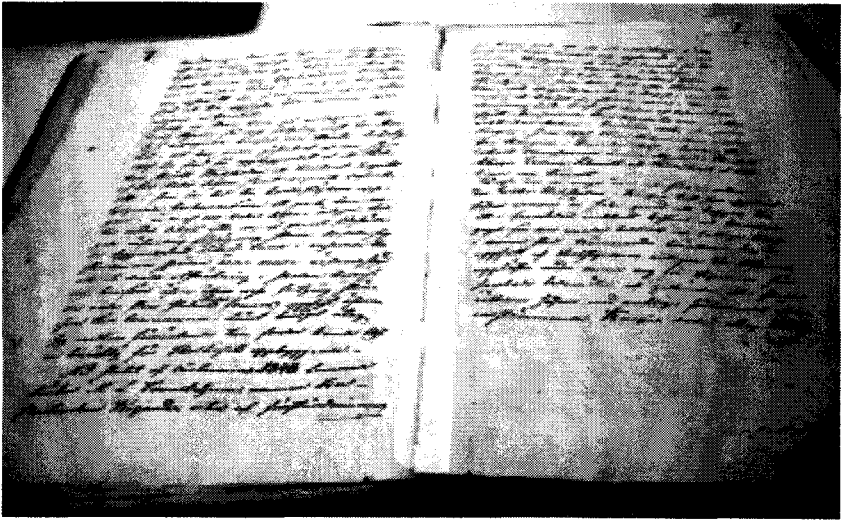
Tullessani Kuopion kaupungin kansakouluntarkastajaksi vuoden 1957 alusta, kiinnittyi huomioni pian arkistossa olleisiin Snellmanin käsin kirjoittamiin pöytäkirjoihin, joita pidin Kuopion kansakoulujen arkiston arvokkaimpana osana. Kun *Savo*-lehden toimittaja pyysi vasta virkaan astuneelta tarkastajalta haastattelua, kerroin hänelle näistä pöytäkirjoista ja näytin niitä sekä toi-

Kansakouluntarkastaja esittelee Köyhien tyttöjen koulun pöytäkirjaa.

mittajalle että hänen mukanaan tulleelle valokuvaajalle. Minua viehätti todeta, että myöhemmin suurena valtiomiehenä tunnettu Snellman oli Kuopiossa ollessaan ollut kahdeksanjäsenen naisista kokoonpannun johtokunnan sihteerinä. Köyhien tyttöjen koulun johtokunnan jäsenet olivat mamselleita ja fröökynöitä, kuten siihen aikaan rouvia ja neitejä nimiteltiin. (Ao. pöytäkirjat Kuopion kaupunginarkistossa.)

Snellmanin ryhtymiselle kouluyhdistyksen sihteeriksi on useita syitä. Ensiksi juuri Snellman oli koonnut tämän varakkaan naisjoukon perustamaan kansanlapsille koulua, koska yleistä kansakoulua ei vielä silloin Suomessa ollut ja koska Snellman itse oli julkisuudessa kehottanut suomalaista sivistyneistöä toimimaan kansanvalistuksen kohottamiseksi maassamme. Toiseksi johto-

J. V. Snellmanin laatima ja allekirjoittama pöytäkirja.

kunnan sihteerinä hän pääsi valitsemaan aiheet, joista keskusteltiin ja opastamaan naisia asianmukaiseen kokoustekniikkaan sekä sittemmin myös tehokkaaseen varojen keruuseen.

Savo-lehden toimittaja kirjoitti haastattelustani lehteensä seuraavaa:

Juhana Wilhelm Snellman soi Kuopion mamselleille monta suopeaa sanaa, kun nämä v. 1846 perustivat koulun köyhän kansan tyttärille. Olihan siinä 'Kuopion laiskoille mamselleille jotain työtä.' Ensi hätään nämä mamsellit keräsivät koulua varten 177 hopearuplaa ja Snellman itse toimi monta kertaa sihteerinä koulun johtokunnan kokouksissa.

1840-luvulla Kuopio sai kokonaista seitsemän uutta koulua. Ensimmäinen niistä oli v. 1842 perustettu Sunnuntaikoulu kansan lapsille, toinen tämä (v. 1846 alkanut) Kuopion mamsellien koulu kansan tyttärille ja kolmas pari vuotta myöhemmin perus-

tettu samanlainen koulu poikia varten. Nämä olivatkin ensimmäisiä suomenkielisiä kansakouluja meidän maassamme."

Neiti Maria Lovisa Tavastjernan, mamselli Emma Ehrströmin, Charlotta Aspelundin, Emilie, Josefina ja Clara Nordenstrengin, Josefine Kellgrenin, Amanda Tallgrenin ja Elin Tschernichin koulu kansan tyttärille toimi 26 vuotta. Koulussa luettiin katekismusta, raamatunhistoriaa, opetettiin lukemaan, kirjoittamaan ja laskemaan, maantietoa, käsitöitä ja myöhemmin myös kankaankudontaa.

Snellman laskee leikkiä Saiman palstoilla Kuopion rouvista, jotka koulusta kuullessaan pelkäsivät, että heidän piikansa opittuaan lukemaan lukevat kaikki ne pienet kirjelappuset, joita rouvat toisilleen lähettivät – puhelintahan ei ollut – ja kirjoittavat rakkauskirjeitä rouvien herroille ja puolisoille.

Mutta yläalkeiskoulun ankara rehtori oli monta kertaa kiltisti sihteerinä mamsellien koulun johtokunnan kokouksissa. Ja kirjoitti pöytäkirjat kevyellä kädellä, huolellisesti, selkeimmällä ja siroimmalla käsialallaan. Niin-kirpeää leikkiä kuin hän mamselleistaan ja rouvistaan laskikin, hänen tekstistään näissä pöytäkirjoissa Kuopion kansakoulujen arkistossa voi lukea myös hänen hellän kunnioituksensa 1840-luvun Kuopion naisia kohtaan." (Savo 7.2.1957)

Köyhien tyttöjen koulu aloitettiin vuokrahuoneistossa johtokunnan jäsenten toimiessa vuoropäivinä koulun opettajina. Snellman ei unohtanut tämän koulun rakennustarvetta myöhemminkään, kun hän siirtyi Helsinkiin, vaan jatkoi siellä varojen keräystä. V. 1847 Snellmanin hyvä ystävä, Varkauden tehtaan tehtaan isännöitsijä E.J. Längman perusti rakennusrahaston 500 hopearuplalla lisäten sitä myöhemmin samalla summalla. Kun koulu todennäköisesti Snellmanin aloitteesta sai keisarilta vielä Vibeliusen koulukassan korot, 240 hopearuplaa vuodessa, päätettiin rakentaa koulutalo. Tämän kaksi luokahuonetta ja opettajan asunnon käsittävän koulun rakentaminen aloitettiin keväällä 1851. Varoja kertyi Kuopiossa kerättyjen varojen kanssa yhteensä sen verran, että uusi koulu, joka on nykyisin Kuopion vanhin

J. V. Snellmanin keräämillä varoilla rakennettu koulurakennus.

koulurakennus, saatiin viivytyksen jälkeen valmiiksi v. 1854.
(Tuunanen 1972, 27.)

Kuopion köyhien tyttöjen koulun toiminta

Kuopion kansakoululaitoksen satavuotishistorian kirjoittaja Erkki Tuunanen on tutkinut kaupungin köyhien tyttöjen koulun syntä ja toimintaa. Hän kirjoittaa siitä mm. näin: "Köyhien tyttöjen koulun perustamiskokous pidettiin toukokuussa 1846 ja siihen osallistui kymmenen kuopiolaista säätyläisneitiä. Koulun viralliseksi nimeksi tuli Kuopion kaupungin työväenluokan tyttökoulu (Arbetarklassens Flickskola i Kuopio stad). Koulusta käytettiin hyvin erilaisia nimimuunnoksia, mutta hyvin yleisesti sitä kutsuttiin köyhien tyttöjen kouluksi. Koulun johtokunnan puheenjohtajaksi ja koulun johtajaksi valittiin neiti Marie Louise Tawastjerna. Ensimmäiseksi neuvoa antavaksi sihteeriksi kutsut-

tiin Snellman, jonka kirjoittamasta toimintakertomuksesta meillä on tiedot koulun alkamisvaiheista." (Tuunanen 1972, 23)

"Koulu järjestettiin nopeasti ja opetus saattoi alkaa jo kesäkuun 8. päivänä 1846. Koululle laadittiin ohjesääntö, jota pienin muutoksin noudatettiin koko toiminnan ajan. Hallintoa varten muodostettiin perustajajäsenistä johtokunta, johon tulivat kuulumaan kaikki opetuksessa auttavat henkilöt. Eroavan jäsenen oli hankittava tilalleen uusi henkilö. Myös koulun palkattu opettaja kuului johtokuntaan. Johtokunta kokoontui yleensä kaksi kertaa vuodessa, ja sen kokouksista pidettiin pöytäkirjaa. Johtokunnan virkailijoina toimivat puheenjohtajan ja sihteerin lisäksi rahastonhoitaja ja erikseen kassanhoitaja. Koulun johtajana toimi Ta wastjernan jälkeen vuodesta 1848 lähtien rehtorin rouva Eliza Heintzie. Häntä seurasi puolestaan v. 1858 rehtorin rouva Jenny Wilhelmiina Therman, joka toimi koulun johtokunnan päättymiseen saakka. Johtajan ohella erittäin tärkeä merkitys oli johtokunnan kutsumalla sihteerillä, jona toimivat paikkakunnan erittäin arvovaltaiset henkilöt. Snellmanilla oli koulun alkuvaiheessa ratkaiseva merkitys neuvonantajana, rohkaisijana ja toiminnan julkistajana. Snellmania seurasivat pormestari Nils Perander, lehtori J. I. Bergh ja tuomiorovasti Aaron Gustaf Borg. (Id, 23–24.)

"Koulun perustajat asettivat opetuksen päämääräksi neuvoa oppilaille tarpeellinen luku- ja käsityötaito, sekä totuttaa heidät hyviin tapoihin, työhön ja järjestykseen. Näin tytöillä tulevaisuudessa olisi suoja kiusauksia ja hätää vastaan. Erityistä oppisuunnitelmaa, josta kävisi ilmi tuntijaot, oppimäärät ja oppikirjat, ei koululle todennäköisesti laadittu. Ohjesäännön mukaan oppiaineina olivat lukeminen, uskonto, Suomen maantiede, pääsälasku, kaunokirjoitus ja käsityöt, joista kaksi ensimmäistä ja viimeinen näyttävät muodostuneen keskeisimmiksi. Ainevalikoima oli hämmästyttävän laaja. Uskonnon opetuksessa kiinnitettiin erityisesti huomiota tekstin ymmärtämiseen. Varsinkin Bergh ja Borg pyrkivät kehittämään uskonnonopetusta. Sisälukua opeltiin lukutauluista ja hengellisistä kirjoista. Lukemisessa tuli pelkistetyimminkin esiin koulun opetusmenetelmät. Ohjesäännön mukaan

opetuksessa käytettiin vuoro-opetusmenetelmää, johon oppi saatiin Tallgrenin pientenlastenkoulusta. Opetukseen osallistuivat varsinaisen opettajan lisäksi avustavat opettajat sekä lukutaitoiset oppilaat eli esilukijat. Vuonna 1858 siirryttiin Rudenskiöldin menetelmään." (Id, 24–25.)

"Koulun luokkajako poikkesi vuoro-opetusmenetelmän mallista ja kehittyi tulevan kansakoulun luokkajaon mukaiseksi. Vuoteen 1858 mennessä muodostui kolme luokkaosastoa. Myöhemmin luokkia vielä jaettiin oppilasmäärän noustessa ylä- ja alajaostoihin. Lukuvuosi alkoi yleensä elokuun 20. päivänä ja päättyi kesäkuun puolivälissä. Päivittäinen työaika oli viisi tuntia, kolme aamupäivällä ja kaksi iltapäivällä. Lauantaina ei ollut iltapäivätunteja. Säästäväisyysyistä näistä tuntimääristä jouduttiin joskus tinkimään. Joka lukukauden lopussa pidettiin tutkinto, jossa todettiin oppilaiden taidot. Vuoden 1862 keväästä lähtien niissä jaettiin oppilaille todistukset." (Id, 25.)

"Koulussa oli yksi vakituinen, palkattu opettaja vuoteen 1858, jolloin pystyttiin kustantamaan toinen opettaja. Johanna Malmberg tuli opettajaksi syksyllä 1846 ja Charlotte Martin hänen toverikseen syksyllä 1858. Molemmat jatkoivat sittemmin toimintaansa kansakoulussa. Koulun perustajat sitoutuivat kukin vuorolaan viikon kerrallaan olemaan apuna opetuksessa. Nämä säätyläisnaiset olivat itse saaneet oppinsa kotona tai yksityiskoulussa ja osasivat lukea, kirjoittaa sekä myös laskea niin paljon, että pystyivät opettamaan. (Id, 25–26.)

"Koulunkäynti oli vapaaehtoista ja siksi epäsäännöllistä. Sisäänkirjoittautuneita oppilaita oli jatkuvasti enemmän kuin läsnäolevia. Tuo erotus alkoi kuitenkin 1860-luvulla pienentyä. Monien köyhien perheiden tyttöjen oli keskeytettävä koulunkäynti työhön siirtymisen vuoksi. Myös suoranaisesta puutteesta johtunut lapsen huonokuntoisuus esti joskus säännöllisen koulunkäynnin. Koulun taholta yritettiin noita epäkohtia lieventää tarjoamalla oppilaille aterioita sekä jakamalla käyttökelpoisia asusteita köyhimmille. Maija-Liisa Nenosen keräämien tietojen mukaan opetuksessa läsnäolleiden pienin lukumäärä oli 46 oppilasta (1846)

ja suurin 136 oppilasta (1869). Vuodesta 1860 lähtien oppilasmäärä oli aina yli sadan. Koululla oli määrällisesti erittäin huomattava osuus tyttöjen kouluttamisessa. Kunakin vuotena koulussa oli noin 25 % Kuopion 5–14-vuotiaista tytöistä." (Id, 26.) Yksityiskohtaisemmat tiedot Kuopion köyhien tyttöjen toiminnasta löytyvät Maija-Liisa Nenosen tutkielmasta, joka on ilmestynyt painettuna Kuopion Isänmaallisen seuran Aarni-julkaisussa v. 1958. (Ks. lähdeluettelo.)

Snellman ja kansanopetuksen valtakunnallinen kehittäminen

Kuopiossa ollessaan Snellman oli tuottoisimmillaan. Varsinkin *Saima*-lehdessä, joka levisi suomalaisen sivistyneistön keskuuteen, hän moitti Suomen henkistä elämää ja kirjallisten harrastusten heikkoutta sekä uneliasta sanomalehdistöä ja teroitti suomalaisen kansalliskirjallisuuden välttämättömyyttä henkisen nousun edellytyksenä. Sen ohessa hän kirjoitti mm. kouluoloista, naissivistyksen kohottamisesta, teollisuuden kehittämisestä, elinkeinovapaudesta, maanviljelyn edistämisestä, metsänhoidosta ja köyhäinhoidosta. Kuten tästä luettelosta voidaan todeta, Snellmanilla oli laaja arsenaali parantamisehdotuksia, joihin hän todennäköisesti oli saanut vaikutteita myös Saksassa ja Ruotsissa ollessaan. Kenraalikuvernöörin käskystä senaatti lakkautti vuoden 1847 alusta lehden, koska sen lievätkin epäkohtiin kohdistuneet muistutukset käsitettiin tuohon aikaan sopimattomiksi. *Maamiehen ystävän* Snellman oli jo aikaisemmin jättänyt toisiin käsiin. Samana vuonna Snellman sai tilaisuuden jatkaa lehtimiehenä, kun hänet pyydettiin toimittamaan Elias Lönnrotin perustamaa lehteä *Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning*, jota painettiin Kuopiossa.

Kun Snellmanin opettaja professori J. J. Tengström siirtyi 1848 eläkkeelle yliopiston konsistori asetti suurella enemmistöllä Snellmanin ensimmäiselle ehdokassijalle tähän filosofian professorin virkaan, mutta siihen nimitettiin hänen kilpahakijansa. Tiedemie-

hen ura Suomessa näytti Snellmanista epätoivoiselta, koska hänelle sopivia professuureja ei ollut olemassa. Hän sanoutui kuitenkin irti Kuopion yläalkeiskoulun rehtorin virasta 1949, luovutti Litteraturbladetin toimittamisen S. G. Elmgrenille ja muutti Helsinkiin perusteilla olevan kauppaopiston johtajaksi. Keraalikuvernööri ei hyväksynyt Snellmania tähänkään tehtävään. Tässä vaiheessa hän elätti perhettään helsinkiläisen suurkaupiaan Henrik Borgströmin liikkeen konttoristina.

Snellman pystyi vaikuttamaan moniin sivistyneisiin suomalaisiin, ei ainoastaan heidän myönteiseen suhtautumiseensa kansanopetukseen vaan myös heidän käytännön toimiinsa. Esimerkiksi Fredrika Runeberg, suuren runoilijan vaimo, herätti Porvoossa köyhäinkouluaatteen henkiin v. 1846 pääasiassa Snellmanin suosittamana. (Halila 1949, 148.) Mutta vasta kansakouluatteen esitaistelijana ja lainlaatijana Snellman pääsi näyttämään leijonankyntensä myös koko kansaa koskevan ja riittävän laajan kansanopetuksen kannattajana.

Vapaampien tuulten puhaltaessa v. 1855 Snellman alkoi uudelleen toimittaa Litteraturbladetia saaden aikaan lehdistössä vilkasta mielipiteiden vaihtoa. Vapaamielinen Aleksanteri II oli juuri noussut keisariksi ja Suomen suuriruhtinaaksi. Pian heräsi ajatus v. 1852 lakkautetun filosofian professorin uudelleenperustamisesta ja Snellmanin kutsumisesta siihen. Neuvottelujen jälkeen hänet nimitettiin tammikuussa 1856 siveysopin ja tieteiden järjestelmän professoriksi. Hänen tieteellisesti tuottelias kautensa oli em. elämänmuutosten jälkeen kuitenkin jo päättynyt. Sen sijaan hän nousi valtakunnan poliitikkojen eturiviin monipuoliseksi vaikuttajaksi.

Kansanopetuksen saaman suuren kiinnostuksen ja keisarin myötämielisyyden pohjalla Suomen senaatti pyysi asiasta kiinnostuneilta kansalaisilta ehdotuksia käytännön toteutukseksi ja mm. J. V. Snellman ja Uno Cygnaeus antoivat omat ehdotuksensa. Snellmanin v. 1856 julkaiseman laajan artikkelin mukaan kansakoulun päätehtävänä tuli olla oppilaidensa kehittäminen omavaraisesti hankkimaan tietoa. Tämä oli oleva periaatteena, joka

oli vapauttava kansakoulun arvottoman muistitiedon tavoittelemisesta ja oppikoulutottumusten matkimisesta. (Raitio 1916, 42.)

Uskonnon ja äidinkielen (nimenomaan hyvän lukutaidon kehittämisen) lisäksi Snellmanin ehdotuksen mukaan kansakouluun tulisi ottaa laskentoa, piirustusta ja laulua. Ylläpitäjän halun mukaan kansakouluun voitaisiin ottaa myös mittaussoppia, maantietoa ja puutarhanhoitoa. Snellmanin mielestä, kun yhden opettajan on opetettava kahta luokkaa, olisi toiselle luokalle järjestettävä harjoitustehtäviä, kun toiselle luokalle opetetaan. Opettajain valmistamista varten olisi perustettava kolme seminaaria, joissa olisi kaksivuotinen valmistus kussakin. Jälkimmäinen vuosi käytettäisiin lähinnä opetusharjoitteluun. Snellman hylkäsi jyrkästi kansakoulun pakollisuuden. (Raitio 1916, 43.)

"Ikään kuin myönteisenä ja tositoimintaan vaativana vastauksena voimme pitää keisari Aleksanteri II:n määräystä ikimuistettavassa senaatin istunnossa 24. p. maaliskuuta 1856: senaatin oli tehtävä ehdotus siitä, miten kansansivistystä tarkoittavien koulujen järjestäminen maalaiskunnissa tulisi helpotetuksi. Näin oli maamme oloja ja tarpeita tunteva jalomielinen hallitsija lausunut kansakouluasetuksemme syntysanat." (Tarjanne 1916, 69.)

"Käydessään tätä korkeata käskyä noudattamaan senaatti määräsi 7 p. seuraavaa toukokuuta, että aluksi oli kaikilta tuomiokapituleilta vaadittava ehdotukset ja lausunnot. Nämä saapuivat senaattiin saman vuoden lokakuulla. Maan piispat olivat olleet 1851 'kansanvalistuskomitean' jäseniä; tuomiokapitulien lausuntojen keskinäinen yhtäläisyys, samaten kuin niiden rakentuminen mainitun komitean mietinnön pohjalle, oli sentähden ymmärrettävissä. Tuomiokapitulit halusivat vain tarkistaa ja uudelleen noudatettavaksi teroittaa voimassaolevia määräyksiä kansanopetuksesta, vanhempain velvollisuudesta lukutaidon ja kristinopin opettamisessa; niiden suunnittelema kansakoulu, jossa seminaarin käynyt lukkari toimisi opettajana, oli pääasiallisesti vain rippikoulun valmistuslaitos, jossa kotiopetusta olisi siinä tarkoituksessa jatkettava ja täydennettävä ja johon kirkkoherran olisi määrättävä kaikki 12 vuotta täyttäneet ja puutteellisen koti-

opetuksen saaneet lapset." (Id, 49.) Senaatti ei tyytynyt tuomiokapituleiden ehdotuksiin, vaan painatti "Ehdotuksia ja mietteitä kansakoulumenosta Suomessa" -nimisen julkaisun ja jätti kansansivistystä harrastaville henkilöille tilaisuuden jättää kirjalliset muistutuksensa ja lausuntonsa senaatin alustavasta ehdotuksesta kirkollisasiaintoimituskuntaan ennen elokuun loppua 1857.

Tuon ajan merkittävimpiin poliittikkoihin kuulunut Yrjö Koskinen oli myös tyytymätön tuomiokapituleiden ehdotuksiin ja ehdotti Suomettaressa, että sopiva henkilö lähetettäisiin ulkomaille tutkimaan kansakouluja ja uusi kansakoulu suunniteltaisiin vasta hänen havaintojensa pohjalta. Tähän tehtävään valittiin sittemmin Uno Cygnaeus, mutta kansanopetuksen uudistusprosessiin oli vaikuttamassa voimakkaasti myös Snellman, vaikka suomalainen kansakoulu muodostettiinkin Cygnaeuksen ehdotuksen pohjalta.

Senaatin kehotuksen mukaan lausuntoja tuli 19 kappaletta lähinnä pappien toimesta. Ainoastaan Uno Cygnaeuksen "Hajanaisia mietteitä Suomeen aiotusta kansakoulusta" poikkesi voimakkaammin tuomiokapituleiden ehdotuksesta. Tämä ehdotus tuli sittemmin Suomen koululainsäädännön pohjaksi. Tämän pohjalla tehdyt senaatin ehdotukset keisari hyväksyi 24 päivänä maaliskuuta 1858 ja sen valtuutuksen nojalla senaatti julkaisi jo 19 päivänä huhtikuuta samana vuonna "Armollisen julistuksen perustuksista kansanopetuksen järjestämistä varten Suomen Suuriruhtinanmaassa."

Cygnaeuksen ehdotuksia käsiteltiin myötämielisesti vain muutamissa sanomalehtikirjoituksissa. Ankaria ja vastustavia kannanottoja esiintyi enemmän, joista Snellmanin laatima oli parhaiten perusteltu. Hänen mielestään koko saksalais-sveitsiläinen (johon Cygnaeus oli mieltynyt) kasvatusoppi oli väärä. Koulu on sen mukaan riistänyt itselleen perheen tehtävän, pyrkinyt kasvatuslaitokseksi, vaikka sen olisi vain opetettava s.o. jaettava tietoja. (Tarjanne 1916, 60.)

Tammikuun 29. päivänä 1861 keisari vahvisti senaatin tekemät esitykset: asetettiin tarkastuskomitea, nimitettiin Cygnaeus kou-

lujen ylitarkastajaksi ja myönnettiin matkarahat opettajiksi aikoville. Tarkastuskomiteaan ei valittu Snellmania, vaikka hänellä olisi ollut siihen suuria ansioita. Ilmeisesti hänen voimakas kriittikkinsä senaatin omaksumaan cygnaeuslaiseen linjaan aiheutti hänen syrjäyttämisen. Kaikesta huolimatta hänen ajatuksensa olivat tuttuja tarkastuskomitean jäsenille ja niistä otettiin komiteaa miellyttäneet osat po. mietintöön.

Snellmanin "perintökoulujen" vaiheita Kuopiossa

Nimitän kahta kuopiolaista Snellmanin nimeä kantanutta koulua hänen perintökouluikseen, vaikkakin molemmat koulut on pääasiassa rakennettu valtion ja kaupungin varoilla ja niiden opetusohjelmakin määräytynyt kulloinkin voimassa olleiden koulusäädösten mukaisesti. Toinen on nykyisin nimeltään Maria Jotunin koulu, jota voisi nimittää myös entiseksi Snellmanin kouluksi ja toinen on Snellmanin peruskoulu. Seuraavassa tyydyn esittämään sanottujen koulurakennusten vaiheet lyhyesti.

A. Nykyisen Maria Jotunin koulun eli entisen Snellmanin koulun historiaa

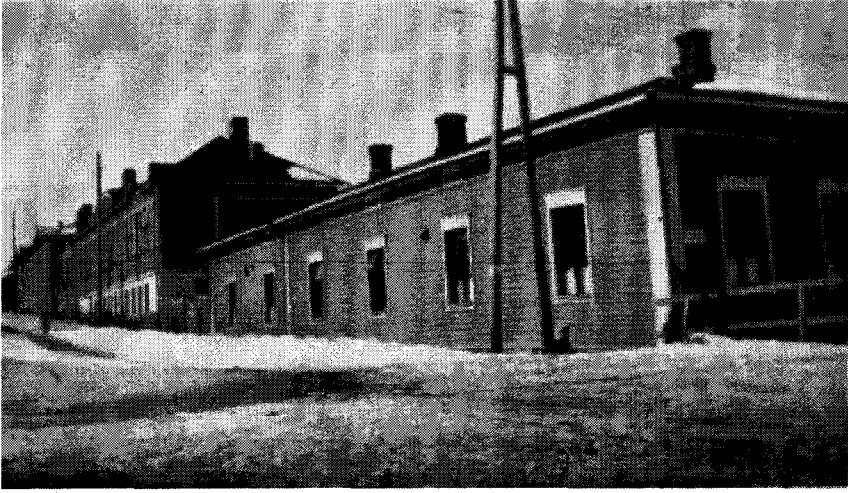
Pääasiassa J. V. Snellmanin keräämillä varoilla v. 1854 rakennetun kaksiluokkaisen koulurakennuksen viereen osoitteessa Kirkkokatu 31 rakennettiin v. 1895 kuusi luokkahuonetta ja voimistelusalin käsittävä toinen koulurakennus. Koulurakennusparille annettiin nimeksi ensin Kuopionlahden kansakoulu, joka sittemmin muutettiin Snellmanin kansakouluksi. Vanhinta rakennusta alettiin kutsua alarakennukseksi ja uudempaa ylärakennukseksi. Koulun laajentaminen tapahtui cygnaeuslaisen kansakoulun ollessa jo voimassa. Koulu oli 1800-luvun lopulla kaupungin tilavimpia, kunnes seuraavalla vuosisadalla ryhdyttiin rakentamaan suuria kivi kouluja ja tänä päivänä koko koulukompleksi näyttää melko vaatimattomalta. Nämä vanhat Snellmanin koulun rakennukset liittyvät hyvin tyylillisesti vieressä olevan Kuopion korttelimuseon rakennuksiin.

Kyuo pionlahden (=Snellmanin) kansakoulun opettajat 1910-luvulla.

Mainittakoon, että Köyhien tyttöjen koulun innoittamana Kuopiossa haluttiin saada aikaan myös köyhille pojille oma oppilaitos. Sen toteuttajaksi Snellmanin hengessä tuli tuomiorovasti Ingman jo kaksi vuotta tyttökoulun perustamisen jälkeen. Tämä koulu sai paikan rautatieaseman vierestä. Tontille rakennettiin myöhemmin kaksi suurempaa rakennusta ja koulukompleksi sai nimen Asemakoulu. Sen vanhin osa, siis alarakennus toimi aikansa kansakouluna, mutta muutettiin 1900-luvun alkuvuosina kansakoulujen kansliaksi.

Snellmanin ja Kuopion säätyläisnaisten keräämillä rahoilla rakennettu kaksiluokkainen koulurakennus on palvellut Kuopion kansanopetusta yli 150 vuotta ja sen viereen rakennettu isompi koulukin sata vuotta. Ne palvelevat edelleen Kuopion perus-

Asemakoulu, jonka paikalla Köyhien poikien koulu toimi.

koulua, mutta vuosien saatossa niissä koulua käyneiden oppilaiden lukumäärä ja laatu ovat vaihdelleet voimakkaasti. Koulun luonne on muuttunut moneen kertaan koulujärjestelmien muuttuessa ja kaupungin koulujärjestelyjen seurauksena. Entisen Snellmanin koulun rakennuksissa on tapahtunut seuraavia muutoksia vuosien saatossa:

- Köyhien tyttöjen koulu vv. 1946–1871.
- Alhaisempi ja ylhäisempi tyttökansakoulu 1872–1894.
- Koulu laajentui 8-luokkaiseksi 1895.
- Toimi Kuopionlahden ja Snellmanin kansakouluna 1896–1974 sekä cp-lasten luokkien sijoituspaikkana vuodesta 1963 alkaen.
- Muutettiin Snellmanin ala-asteeksi v. 1975, kun Kuopio siirtyi peruskoulujärjestelmään.
- Yhdistettiin v. 1982 Vahtivuoren kouluun, joka sai Snellmanin peruskoulun nimen ja entinen Snellmanin koulu ristittiin Maria Jotunin kouluksi, jolloin cp-luokat siirrettiin muualle ja koulurakennuksiin sijoitettiin harjaantumiskoulu.

Entisen Snellmanin kansakoulun ylärakennus.

Kuopion kaupungin vuosikertomusten mukaan tämän koulun oppilasmäärä ja vastaavasti opettajamäärä on eri aikoina vaihdellut paljon. Entisen Snellmanin koulun tontilla olevissa rakennuksissa on ollut vaihtelevia opettaja- ja oppilasmääriä. Sotien jälkeen koulun oppilasmäärä kasvoi. V. 1946 koulussa oli 6 alakansakoululuokkaa, johtajana op. Helena Laakkonen. V. 1954 koulun johtajaksi tuli Kaija Kröger. Suuret ikäluokat alkoivat näkyä koulujen oppilasmäärissä ja Snellmanin kouluun oli jo v. 1957 sijoitettu kymmenen luokkaa eli osa niistä toimi iltavuorossa. (Ao. vsk) Luokkia oli kaksi vuotta myöhemmin jo 12, koska kaupunkiin ei saatu tarpeeksi uusia koulutiloja. (Ao. vsk) Mutta v. 1956 saatiin suuri Haapaniemen kansakoulu ja kaksi vuotta myöhemmin suuri laajennus Männistön koululle. Tämän johdosta voitiin siirtyä yhteen vuoroon ja Snellmanin koulussakin luokkamäärä pudotettiin seuraavina vuosina kuuteen. Koulun johtajaksi tuli vuoden 1957 syksystä Pekka Vähälä, joka oli yli 20 vuotta koulun johtajana. Viimeisenä entisen Snellmanin ala-asteen johtajana toimi Lauri Koponen.

Entisen Snellmanin koulun alarakennukseen sijoitettiin syksystä 1963 alkaen Suomen ensimmäinen kansakouluihin sijoitet-

tu vajaaliikkeisten aivovauriolasten luokka. Kirjoitin artikkelin Kuopion kansakoulujen kehityksestä sodan jälkeen Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirjaan ja totesin viimeksi mainitusta asiasta seuraavan: "Aivovaurioisten luokan aikaansaaminen elokuun alusta 1963 lienee ollut ensimmäinen laatuaan Suomen kuntien koululaitoksessa. Luokan nimi muutettiin myöhemmin cp-luokaksi. Monilla heistä oli myös hahmottamishäiriöitä tai muunlaisia oppimisvaikeuksia. Lukuvuoden 1963–64 toimintakertomuksessa saatoin todeta, että 'syksyn lyhytjännitteisistä lapsista oli kevääseen mennessä kehittynyt melko rauhallinen ja edistymiseen kykenevä luokka.' Syksystä 1972 saatiin Kuopion kansakouluihin toinen samanlainen luokka, jolloin oppilaat voitiin ryhmittää alimpien ja ylimpien luokkien yhdysluokiksi. (Kauranne 1986, 65–66.)

B. Nykyisen Snellmanin entisen Vahtivuoren peruskoulun historiaa

Kun Rantasalmen triviaalikoulu siirrettiin Kuopioon oli maassamme säädetty uusi koululaki, jonka seurauksena tämä koulu muutettiin yläalkeiskouluksi. Snellmanista tuli koulun ensimmäinen rehtori. Hän sai toimia ensimmäisen lukuvuotensa Kuopion lyseon uudessa kivipalatsissa, joka seisoo ylväänä, itsensä L. C. Engelin piirtämänä nykyisen Kauppatorin laidassa. Seuraavana vuonna yläalkeiskoulu sijoitettiin silloisen kauppatorin varrella olevaan kaksikerroksiseen vanhaan puutaloon. Sen pihalle rakennettiin Snellmanin Kuopiosta poistumisvuonna eli v. 1849 mutterin muotoinen, puinen voimistelusalja.

– Nykyisen kirkkopuiston varrella olevassa puukoulussa yläalkeiskoulu toimi vuodet 1843–1862.

– Samaan rakennukseen sijoitettiin uusi 6-luokkainen reaalikoulu vuonna 1862, jolloin yläalkeiskoulu katsottiin tarpeettomaksi kansakoulun takia,

– Tähän vanhaan rakennukseen sijoitettiin sen jälkeen Kuopion teollisuuskoulu v. 1886. Tämä oli kolmevuotinen keskikoulun

Kuopion yläalkeiskoulun vanha vaatimaton rakennus.

pohjalle rakentuva koulu, joka muutettiin teknilliseksi kouluksi sotien jälkeen.

– Vuosisadan alussa vanha koulu purettiin ja tilalle rakennettiin kaksikerroksinen suurehko kivirakennus, jossa teollisuuskoulu jatkoi toimintaansa.

– v. 1961 teknillisessä koulussa alettiin antaa myös opistoasteista opetusta.

– v. 1968 teknillinen koulu ja -opisto saivat uudet opetustilat Puijon laaksosta ja vanha teollisuuskoulun rakennus saneerattiin kansakouluksi, jolle aluksi annettiin nimeksi Vahtivuoren koulu, vastapäätä olevan Tuomiokirkon mäen kunniaksi. Snellmanin patsas katselee tätä rakennusta kaihomielin muistellessaan päämiehensä Kuopion vuosia.

– v. 1982 entisen Snellmanin ala-asteen oppilaat ja opettajat siirrettiin oppilasmäärien vähenemisen takia Vahtivuoren ala-asteeseen, jonka nimi muutettiin Snellmanin ala-asteeksi.

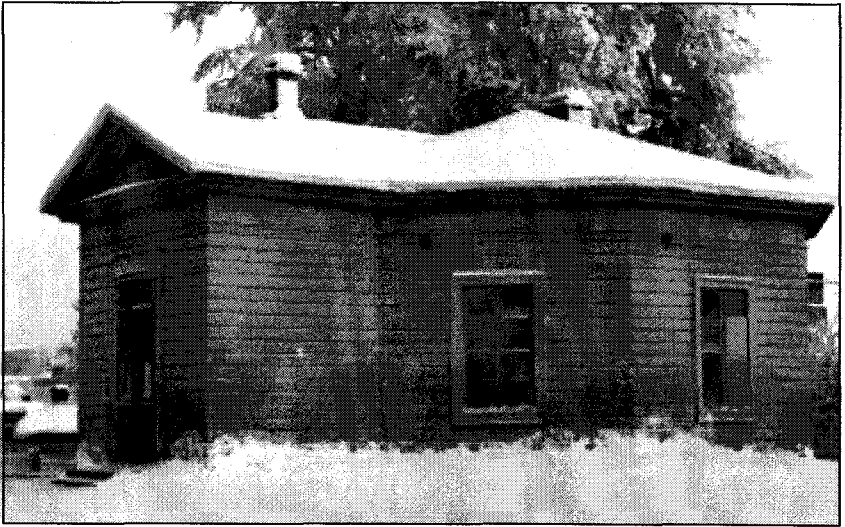
Nykyisen Snellmanin koulun eli entisen Teollisuuskoulun päärakennus.

Kuopion teollisuuskoulun rakennusta oli korotettu sotien jälkeen yhdellä kerroksella. Koulun pihalle jätettiin entisestä yläalkeiskoulusta muistoksi kuusikulmainen voimistelusalii, jota nimitetään Mutteriksi. Se palveli aikanaan yläalkeiskoulua, sitten reaalikoulua ja teollisuuskoulua sekä lopuksi Vahtivuoren eli uutta Snellmanin koulua. Mutterin muotoisen voimistelusalii on kuuluisan arkkitehti Engelin piirtämä tai paremminkin Engel on tarkastanut jonkun muun tekemät rakennuksen piirustukset.

Yhteenvetoa

Professori Aimo Halila antaa J. V. Snellmanille erittäin suuren merkityksen suomalaisen kansanopetuksen kehittäjänä todetessaan Kansakoululaitoksen historiassaan seuraavaa.

"Ensimmäinen poliitikko, joka meikäläisellä maaperällä käsiteli perusteellisesti kansakoulukysymystä varsin uudenaikaisessa hengessä, oli J. V. Snellman. Hänen ansionsa Suomen kansa-

Mutterin muotoinen voimistelusalu sijaitsee nykyisen Snellmanin ala-asteen pihalla muistona J. V. Snellmanin Kuopion ajoista.

koulun kehityksen uranuurtajana ovat niin suuret, että häntä voitaisiin miltei yhtä hyvällä syyllä kuin kansakouluvaatteen varsinaista toteuttajaa Uno Cygnaeusta pitää maamme kansakoululaitoksen isänä. Snellman näet esitti ensimmäisenä, kauan ennen muita, nykyisen kansakoululaitoksemme syntysanat, esitti ne yleiset periaatteet, joille kansakoululaitos rakennettiin sekä kirjallisella että henkilökohtaisella toiminnallaan voimakkaasti tuki sen perustamista. Voidaan suorastaan sanoa, että ilman Snellmania Suomen kansakoululaitos olisi, ellei suorastaan jäänyt toistaiseksi syntymättä, ainakin syntynyt varsin vaikeissa olosuhteissa, kenties jossain määrin siipirikkona ja vain vähän elinkelpoisena." (Halila 1949, 208.)

"Kansakoulun tehtävän Snellman näet käsitti alun perin hyvin avaraksi. Hän ei voinut hyväksyä sitä, että kansakoulu antaisi vain hyödyllisen maatalous- ja käsityötaidon. Hänen mielestään

oli ehdottomasti otettava huomioon, että kansakoulun ei tullut ainoastaan aloittaa, vaan myös päättää yhteisen kansan jäsenen koko oppimäärä. Snellman tähdensi, että kansakoulu merkitsi kansan miehelle ja naiselle sekä koulua että yliopistoa. Hän siis hylkäsi ns. pohjakouluajatuksen, ajatuksen kansakoulun liittymisestä pohjana korkeampaan kansalaisopetukseen." (Id, 211.)

"Alkuopetuksen, suullisen siveellisyyteen ja uskonnollisuuteen kehittävän pohjan antamisen Snellman tahtoi pysyttää kotien tehtävänä. Kun lukutaito oli saavutettu, tuli opetuksen jatkua Raamatun, hartauskirjojen jms. lukemisella kodin piirissä. Tämän jälkeen lapsi oli Snellmanin mielestä kypsä pääsemään kansakouluun, jonka päätehtävä oli antaa älyllistä sivistystä. Älyllisen sivistyksen tuli edelleen vaikuttaa kasvatin siveelliseen kehitykseen. Kansakoululle Snellman halusi humanistisen luonteen tehostaen erityisesti opetustehtävää (Cygnaeus kasvatustehtävää). Kansakoulun päätehtävänä oli opettaa lapsi lukemaan, minkä lisäksi voitiin opettaa kirjoitusta, laskentaa, piirustusta, musiikkia, jotakin ammattia jne." (Id, 214.)

Snellmanin muistopatsas on pystytetty Kuopion kirkkopuistoon, jonka lähellä hänen entinen koulunsa sijaitsi. Tämän patsaan äärellä on pidetty joka vuosi Snellmanin päivänä 12. toukokuuta tilaisuus, jossa on muisteltu tämän suurmiehen muistoa ja teroitettu yleisölle ja kouluväelle. Näissä tilaisuuksissa on aina ollut runsaasti yleisöä. Hänen kunniakseen on perustettu useita kouluja eri kuntiin ja hänen tekojaan ja merkitystään esitellään kaikissa maamme historian oppi- ja tietokirjoissa.

Kuopiossa Snellman meni avioliittoon, joka lisäsi omalta osaltaan hänen kiinnostustaan lasten koulutukseen. Hänen viimeinen Kuopion kotinsa on nykyisin Snellman-museona ja osoittaa siellä vieraileville, millainen oli Snellmanin tai yleensä herrasväen koti 1800-luvun puolivälissä.

Tämän suurmiehemme muistoksi on Kuopion kouluja varten perustettu J. V. Snellmanin stipendirahasto. Siitä on jaettu kaikille kaupungin toisille luokille yksi stipendi jollekulle ahkeralle oppilaalle. Rahaston suuruus oli sotien jälkeen 18 628,15 mk. (Vsk

1945–46.) Suurin piirtein saman verran on tämän rahaston stipendejä jaettu Kuopion kouluissa myöhemminkin.

Näin J. V. Snellmanin muisto elää monin tavoin Kuopion kaupungissa tänäkin päivänä.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Kuopion kaupungin arkisto.

– J. V. Snellmanin käsin kirjoitetut köyhien tyttöjen koulun johtokunnan pöytäkirjat.

– Muut em. koulun asiakirjat.

Painetut lähteet

Julkaisut

HALILA, AIMO 1949. Suomen kansakoululaitoksen historia, osa I. WSOY Porvoo. Ss. 421.

ISALO, TAIMO 1988. Kouluopetuksen vaiheita keskiajan katedraaliskoulusta nykyisiin kouluihin. Otava Keuruu. ISBN 951-1-09910-8. Ss. 264.

KAURANNE, JOUKO 1986. Kuopion kaupungin kansakoululaitos sodista peruskouluun. Artikkelit Suomen Kouluhistoriallisen Seuran vuosikirjassa, ss. 42–76. ISBN 951-99793-5-2. Yliopistopaino Helsinki. Ss. 208.

Kuopion kaupungin kansakoulujen vuosikertomukset vuodesta 1872 vuoteen 1975.

Kuopion koululaitoksen vuosikertomukset 1975-2004.

LAPPALAINEN, PEKKA 1982. J. V. Snellman, kansallinen herättäjä Kuopiossa. ISBN 951-9383-35-2. Kiuruveden kirjapaino. Ss. 57.

NENONEN, MAIJA-LIISA 1958. Artikkelit Kuopion Isänmaallisen seuran Aarni X -julkaisussa, ss. 22–83.

RAITIO, K. 1916. Varhaisempi kansanopetus. Artikkelit (ss. 11–46) kokoomateoksessa Suomen kansakoulu 1866–1916. Suomen opettajayhdistyksen keskushallituksen toimesta julkaistu. Helsinki 1916, Kansanopettajain osakeyhtiö Valistus. Ss. 372.

RUOTSALAINEN, KIMMO 1990. Kuopio, kulttuurihistorialliset rakennuskohteet, inventointi 30.06.1990. Teknisen viraston kaavoitusosaston yleiskaavatoimisto. Monistejulkaisu.

TARJANNE, A. J. 1916. Kansakouluasetuksen synty. Artikkelit em. kokoomateoksessa. (ss. 47-82)

TUUNANEN, ERKKI 1972. Kuopion satavuotias kansakoululaitos. Oy. Kuopion Kansallinen kirjapaino. Ss. 180.

Lehtiartikkelit (aikajärjestyksessä)

Kotkanen Väinö: Kuopion kansakoulutyön 100-vuotismuisto. Artikkelit Savon Sanomissa 19.11.1947

Snellmanin kirjeitä kansakoulujen arkistossa. Savo-lehti 7.2.1957

Snellman halusi oppilaistaan suomenmielisiä kansalaisia. Savo-lehti 13.5.1971.

Köyhien tyttöjen koulusta peruskoulun kynnykselle. Savo-lehti 10.3.1972